

НАУЧНО-СТРУЧНИ СКУП СА МЕЂУНАРОДНИМ УЧЕШЋЕМ
Тара, 26–29. мај 2015. године

**СУПРОТСТАВЉАЊЕ САВРЕМЕНИМ
ОБЛИЦИМА КРИМИНАЛИТЕТА –
АНАЛИЗА СТАЊА, ЕВРОПСКИ
СТАНДАРДИ И МЕРЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ
Том 1**

ЗБОРНИК РАДОВА

КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА
ФОНДАЦИЈА „ХАНС ЗАЈДЕЛ“
Београд, 2015.

СУПРОТСТАВЉАЊЕ САВРЕМЕНИМ ОБЛИЦИМА КРИМИНАЛИТЕТА
– АНАЛИЗА СТАЊА, ЕВРОПСКИ СТАНДАРДИ И МЕРЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ
Том 1

Издавачи

КРИМИНАЛИСТИЧКО-ПОЛИЦИЈСКА АКАДЕМИЈА, Цара Душана 196, Београд
ФОНДАЦИЈА „ХАНС ЗАЈДЕЛ”, Јове Илића 50, Београд

За издаваче

проф. др МЛАДЕН БАЈАГИЋ, в.д. декана Криминалистичко-полицијске академије
LUTZ KOBER, руководилац Представништва Фондације „Ханс Зајдел” за Србију и Црну Гору

ПРОГРАМСКИ ОДБОР

Председник

проф. др МЛАДЕН БАЈАГИЋ, в.д. декана Криминалистичко-полицијске академије

Чланови

LUTZ KOBER, руководилац Представништва Фондације „Ханс Зајдел” за Србију и Црну Гору
АЛЕКСАНДАР НИКОЛИЋ, државни секретар
у Министарству унутрашњих послова Републике Србије
МИЛОСАВ МИЛИЧКОВИЋ, државни секретар
у Министарству унутрашњих послова Републике Србије
проф. др ЗОРАН СТОЈАНОВИЋ, Правни факултет Универзитета у Београду
проф. др ОЛИВЕРА ВУЧИЋ, Правни факултет Универзитета у Београду, Уставни суд Републике Србије
академик проф. др МИОДРАГ СИМОВИЋ, Уставни суд Босне и Херцеговине
проф. др СТАНКО БЕЈАТОВИЋ, декан Правног факултета Универзитета у Крагујевцу,
председник Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу
проф. др МИЛАН ШКУЛИЋ, Правни факултет Универзитета у Београду
проф. др ЗОРАН ИЛИЋ, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду
др ЈОВАН ЂИРИЋ, директор Института за упоредно право, Београд
проф. др ТИЈАНА ШУРЛАН, в.д. продекана за студије другог степена
Криминалистичко-полицијске академије
проф. др СРЕТЕН ЈУГОВИЋ, Криминалистичко-полицијска академија у Београду
проф. др ШТЕФАН КОЧАН, Полицијска академија, Словачка
prof. dr WANG SHIQUAN, председник Кинеског криминалистичко-полицијског универзитета
проф. др ВИД ЈАКУЛИН, Правни факултет, Љубљана, Словенија
проф. др ГОРАЗД МЕШКО, декан Факултета за варностне веде, Словенија
prof. mr. sc. IVAN TOTI, декан Велеучилишта у Великој Горици, Хрватска
проф. др ОЛИВЕР БАЧАНОВИЋ, декан Факултета безбедности, Скопље, Македонија

ОРГАНИЗАЦИОНИ ОДБОР

Председник

проф. др ДРАГАНА КОЛАРИЋ, в.д. продекана за научноистраживачки рад
Криминалистичко-полицијске академије

Чланови

проф. др ЂОРЂЕ ЂОРЂЕВИЋ, шеф Катедре правних наука
Криминалистичко-полицијске академије
проф. др РАДОВАН РАДОВАНОВИЋ, шеф Катедре форензике
Криминалистичко-полицијске академије

проф. др ДРАГАН РАНЂЕЛОВИЋ, шеф Катедре информатике
Криминалистичко-полицијске академије
проф. др ЗОРАН ЂУРЂЕВИЋ, шеф Катедре криминалистичких наука
Криминалистичко-полицијске академије
проф. др ДРАГАН МЛАЂАН, шеф Катедре безбедносних наука
Криминалистичко-полицијске академије
проф. др ДАНЕ СУБОШИЋ, шеф Катедре полицијских наука
Криминалистичко-полицијске академије
др ЈЕЛЕНА РАДОВИЋ-СТОЈАНОВИЋ, шеф Катедре друштвених наука
Криминалистичко-полицијске академије

СЕКРЕТАРИЈАТ

МАРТА ТОМИЋ, Научноистраживачки центар Криминалистичко-полицијске академије
ЈЕЛЕНА ПАНЦА, Научноистраживачки центар Криминалистичко-полицијске академије
ИВАНА СТЕВАНОВИЋ, Научноистраживачки центар Криминалистичко-полицијске академије
ВУК КУЛИЋ, Научноистраживачки центар Криминалистичко-полицијске академије

Главни и одговорни уредник

проф. др ДРАГАНА КОЛАРИЋ, в.д. продекана за научноистраживачки рад
Криминалистичко-полицијске академије

Уређује

Научноистраживачки центар Академије

Лектура

РЕНАТА САМАРЦИЋ, Криминалистичко-полицијска академија
ОЛИВЕРА ЈЕЗДИМИРОВИЋ, Криминалистичко-полицијска академија
ЈЕЛЕНА ПАНЦА, Криминалистичко-полицијска академија
ЈАСМИНА МИЛЕТИЋ, Криминалистичко-полицијска академија

Техничко уређење

МИЛАН СРЕЂКОВИЋ, Криминалистичко-полицијска академија

Тираж

200 примерака

Штампа

ЈП „Службени гласник“
Београд

ПРЕДГОВОР

Криминалистичко-полицијска академија и Фондација „Ханс Зајдел“, уз подршку Министарства унутрашњих послова Републике Србије и Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, организовали су шести научно-стручни скуп са међународним учешћем „Супротстављање савременим облицима криминалитета – анализа стања, европски стандарди и мере за унапређење“.

Овај тематски зборник у три тома садржи 114 радова, чији су аутори еминентни стручњаци из области права, безбедности, криминалистике, полицијских наука, форензике и информатике, као и припадници националног система безбедности који учествују у едукацији припадника полиције, војске и других служби из Шпаније, Украјине, Немачке, Словеније, Пољске, Турске, Румуније, Македоније, Хрватске, Босне и Херцеговине, Црне Горе и Србије.

Радови, које су рецензирани компетентни стручњаци, садрже приказ савремених тенденција у развоју система полицијског образовања, савремених концепата безбедности и криминалистике, као и анализу активности правне државе у спречавању и сузбијању криминалитета, стања и кретања у тим областима, али и предлоге за њихово системско превазилажење у оквиру међународне полицијске сарадње.

Зборник представља добру теоријску основу како за свестрано сагледавање проблема супротстављања савременим облицима криминалитета тако и за даља истраживања, емпиријска и теоријска, која тек треба да следе.

Захваљујемо ауторима и учесницима научно-стручног скупа са међународним учешћем „Супротстављање савременим облицима криминалитета – анализа стања, европски стандарди и мере за унапређење“, Министарству унутрашњих послова Републике Србије, Министарству просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, као и Фондацији „Ханс Зајдел“ за дугогодишњу и плодносну сарадњу.

Београд, мај 2015. године

Програмски и Организациони одбор

Садржај

Зоран Стојановић, Драгана Коларић У СУСРЕТ ЗАКОНУ О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА СРБИЈЕ.....	1
Станко Бејатовић КРИВИЧНОПРОЦЕСНО ЗАКОНОДАВСТВО СРБИЈЕ И ЕВРОПСКИ СТАНДАРДИ.....	19
Милан Шкулић РЕФОРМА КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА СРБИЈЕ – НОВИ ЗАКОНИК О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ И МОГУЋЕ НОВЕЛЕ	39
Младен Бајагић, Дијана Хркаловић ПРИКУПЉАЊЕ ОБАВЕШТАЈНИХ ИНФОРМАЦИЈА ИЗ ЉУДСКИХ ИЗВОРА (HUMAN INTELLIGENCE – HUMINT).....	61
Јован Ћирић СИЦИЛИЈАНСКИ ГВОЗДЕНИ ПРЕФЕКТ	77
Миодраг Н. Симовић, Марина М. Симовић, Владимир М. Симовић ЗНАЧАЈ ПОСЕБНИХ ИСТРАЖНИХ РАДЊИ У САВРЕМЕНОЈ БОРБИ ПРОТИВ КРИМИНАЛИТЕТА СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ПРАКСУ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ	87
Ђорђе Ђорђевић КАЗНА КУЋНОГ ЗАТВОРА КАО АЛТЕРНАТИВНА КРИВИЧНА САНКЦИЈА	101
Бранислав Симоновић МЕТОДЕ КОНТРОЛЕ КОРУПЦИЈЕ У ПОЛИЦИЈИ КАО ПРЕДМЕТ НАУЧНИХ ИСТРАЖИВАЊА	113
Зоран Илић, Марија Маљковић ПОВЕРЕНИЧКА СЛУЖБА И ЗАШТИТНИ НАДЗОР УСЛОВНО ОСУЂЕНИХ ЛИЦА У СРБИЈИ – СТАЊЕ, ДИЛЕМЕ И ИЗАЗОВИ.....	123
Наташа Мрвић Петровић СМАЊЕЊЕ ПРЕНАСЕЉЕНОСТИ ЗАТВОРА – КАРИКА КОЈА НЕДОСТАЈЕ У СРБИЈИ ЗА УСПЕШНО СУПРОТСТАВЉАЊЕ КРИМИНАЛИТЕТУ	137
Илија Бабић МАТЕРИНСТВО НА ОСНОВУ УГОВОРА О РАЂАЊУ ЗА ДРУГОГ	147
Бојан Милисављевић ИМУНИТЕТ ШЕФА ДРЖАВЕ ОД КРИВИЧНЕ ЈУРИСДИКЦИЈЕ СТРАНИХ ДРЖАВА	159
Душко Димитријевић, Ненад Васић РЕСТРИКТИВНЕ МЕРЕ ПРОТИВ ФИНАНСИРАЊА ТЕРОРИЗМА КАО ДЕО ЗАЈЕДНИЧКЕ СПОЉНЕ И БЕЗБЕДНОСНЕ ПОЛИТИКЕ ЕУ	167

Ивана Стевановић, Ненад Вујић ЗНАЧАЈ УВАЖАВАЊА ПРИНЦИПА НАЈБОЉИХ ИНТЕРЕСА ДЕТЕТА И ЊЕГОВОГ ПРАВА ДА СЕ ЊЕГОВО МИШЉЕЊЕ ЧУЈЕ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ МАЛОЛЕТНИХ ЛИЦА ЖРТАВА САВРЕМЕНИХ ОБЛИКА КРИМИНАЛИТЕТА ОД ПОСЛЕДИЦА СЕКУНДАРНЕ ВИКТИМИЗАЦИЈЕ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ	179
Милан Жарковић, Ана Боровић, Наташа Павлица ПОЈЕДИНИ ИЗАЗОВИ ПРАКТИЧНЕ ПРИМЕНЕ СПОРАЗУМА О ПРИЗНАЊУ КРИВИЧНОГ ДЕЛА	193
Слађана Јовановић ПРОГАЊАЊЕ У СВЕТЛУ ПОСТОЈЕЋИХ ИНКРИМИНАЦИЈА И МЕЂУНАРОДНОПРАВНИХ ЗАХТЕВА	207
Дане Субошић, Драган Цветковић КОНЦЕПТИ МЕРЕЊА УСПЕШНОСТИ ПОЛИЦИЈЕ.....	217
Snezana Nikodinovska-Stefanovska COMBATING CONTEMPORARY FORMS OF CRIME – THE CONCEPT AND PRACTICE OF JOINT INVESTIGATION TEAMS.....	231
Бојан Митровић, Александар Ђорђевић, Миливој Допсај УТИЦАЈ ТЕЛЕСНЕ МАСЕ И ТЕЖИНСКО-ВИСИНСКОГ ОДНОСА НА КАРДИОРЕСПИРАТОРНУ ИЗДРЖЉИВОСТ ПРИПАДНИКА СПЕЦИЈАЛНИХ ЈЕДИНИЦА, ВАЖНУ СПОСОБНОСТ У БОРБИ ПРОТИВ ТЕРОРИЗМА.....	241
Зорица Мршевић РИТУАЛНА ПРИРОДА ФУДБАЛСКОГ НАСИЉА	253
Саша Мијалковић, Немања Маринковић САВРЕМЕНИ „ВЕРСКИ ТЕРОРИЗАМ“: СЛУЧАЈ ВЕРСКЕ СЕКТЕ „АУМ ШИНРИКЈО“	269
Srdan Milašinović, Zoran Jevtović HOOLIGANISM AND MEDIA IMAGES IN THE RISK SOCIETY.....	295
Злате Димовски, Звонимир Ђорђевић, Кире Бабаноски ФАЗЕ ПЛАНИРАЊА И РЕАЛИЗАЦИЈЕ ТЕРОРИСТИЧКОГ АКТА.....	303
Зоран Ђурђевић, Славица Јокановић, Славиша Совтић МЕТОДЕ ПРОЦЕНЕ ПРЕТЊЕ ОД ТЕШКОГ И ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА.....	313
Обрад Стевановић ЗАСТРАШИВАЊЕ И СТРАХ КАО ТЕРОРИСТИЧКА ОБЕЛЕЖЈА НАСИЉА АЛБАНСКИХ ЕКСТРЕМИСТА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ.....	329
Жељко Никач, Бобан Симић МЕЂУНАРОДНА ПОЛИЦИЈСКА САРАДЊА У ЕВРОПИ СА ОСВРТОМ НА САРАДЊУ МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ЕВРОПОЛА	341
Зоран Павловић, Александар Бошковић ИНСТИТУЦИОНАЛНЕ И ПРОЦЕСНЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ ПОЛОЖАЈА ОШТЕЂЕНОГ (У КРИВИЧНОМ ПРОЦЕСНОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ)	359
Игор Пејовић, Синиша Достих ПРОБЛЕМИ ПРАЂЕЊА И НАПЛАТЕ ПОТРАЖИВАЊА У ПОСЛОВАЊУ БАНАКА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	373

Александра Љуштина СУПРОТСТАВЉАЊЕ САВРЕМЕНИМ ОБЛИЦИМА КРИМИНАЛИТЕТА КРОЗ КОНТРОЛУ ПРИСТУПА ШТИЋЕНОМ ОБЈЕКТУ	383
Горан Бошковић СТРАТЕГИЈСКА И ОПЕРАТИВНА КРИМИНАЛИСТИЧКА АНАЛИЗА У СУПРОТСТАВЉАЊУ ОРГАНИЗОВАНОМ КРИМИНАЛУ	395
Бобан Томић МЕДИЈСКЕ ПРАКСЕ, КРИМИНАЛ И БЕЗБЕДНОСТ У ГРАНИЧНОМ ПОДРУЧЈУ СЛИВА РЕКЕ ДРИНЕ.....	405
Божидар Оташевић АНГАЖОВАЊЕ НАВИЈАЧА НА ЈАВНИМ СКУПОВИМА НЕСПОРТСКОГ КАРАКТЕРА	417
Svetlana Nikoloska, Marijana Jakovleska CRIMINALISTIC CONTROL AND PROCESSING OF ECONOMIC CRIMES.....	425
Саша Марковић КРИМИНАЛИСТИЧКА И КРИВИЧНОПРАВНА АНАЛИЗА КРИВИЧНОГ ДЕЛА НЕДОЗВОЉЕНЕ ПРОИЗВОДЊЕ И СТАВЉАЊА У ПРОМЕТ ОПОЈНИХ ДРОГА	437
Тања Кесић, Биљана Симеуновић Патић ПРАВДА ЗА ЖРТВЕ ИЗ УГЛА ДИРЕКТИВЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ О ЖРТВАМА КРИВИЧНИХ ДЕЛА	449
Nilgün Şen ILLICIT DRUG (NEW PSYCHOACTIVE SUBSTANCE) CRIME IN EUROPEAN COUNTRIES.....	461

У СУСРЕТ ЗАКОНУ О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА СРБИЈЕ¹

Проф. др Зоран Стојановић²
Правни факултет Универзитета у Београду

Проф. др Драгана Коларић³
Криминалистичко-полицијска академија, Београд

Сажетак: У раду се разматрају нова решења у Нацрту Закона о изменама и допунама Кривичног законика Србије. Измене и допуне у области општег дела Кривичног законика веома су ретке. Евентуалне интервенције се односе на област кривичних санкција. Веома ретко се задире у неке традиционалне, класичне институте као што су нужна одбрана, крајња нужда и сл. У том смислу, закони о изменама и допунама Кривичног законика се највише односе на област посебног дела кривичног законодавства. Такве новеле су много чешће и резултат су потребе друштва да прати економске, политичке, социјалне, идеолошке и друге промене, а посебно стање криминалитета. У последње време, кривично законодавство Србије пролази кроз динамичну фазу. Питање је само где наћи границу између претераног ширења криминалне зоне, односно повећања броја инкриминација, и потребе државе да ефикасно реагује на нове облике криминалитета. Нацрт карактерише појачана кривичноправна репресија, посебно у сфери кривичних дела против привреде. У области кривичног материјалног права у Републици Србији извршена је темељна реформа 2005. године и донет је нов Кривични законик.⁴ Исти је пет пута мењан и допуњаван. Два пута у току 2009. и по један у 2012, 2013. и 2014. години. Важно је истаћи да се током последњих деценија, не само у Србији него и у другим европским земљама, примећује динамика измена кривичних закона која раније није била својствена.⁵ Честе измене су резултат, пре свега, прилагођавања међународним обавезама које државе преузимају ратификацијом појединих међународних уговора. Поред конвенција, регионалних и међународних, од посебног значаја за реформу су и директиве Европске уније и оквирне одлуке Савета Европе уније. Такође, не треба заборавити да постоје одређена понашања чији непосредни основ прописивања нису међународне обавезе или унутрашње законодавство, већ могу да буду везана за нашу средину и лоше искуство у Србији, што може да представља основ за инкриминисање таквог понашања у Кривичном законнику. Многобројни су разлози због којих се приступило новим изменама и допунама Кривичног законика Србије. Између осталих, у питању су потреба за усклађивањем с међународним обавезама које је Србија преузела ратификацијом појединих међународних уговора, као и отклањање извесних недоследности и пропуста који су учињени ранијим изменама кривичног законодавства. Поједина решења у Нацрту ЗИД-а Кривичног законика воде слабљењу кривичноправне репресије (кућни затвор као самостална казна), док су неке измене на линији јачања репресије (доживотни затвор). Он, такође, потврђује да један од разлога за

1 Овај рад је резултат реализовања научноистраживачких пројеката „Развој институционалних капацитета, стандарда и процедура за супротстављање организованом криминалу и тероризму у условима међународних интеграција“ (број 179045) и „Криминалитет у Србији и инструменти државне реакције“, чији је носилац Криминалистичко-полицијска академија у Београду.

2 Редовни професор, profstojanovic@gmail.com

3 ванредни професор, dragana.kolaric@kpa.edu.rs

4 *Службени гласник Републике Србије*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014.

5 З. Стојановић, *Нова решења у кривичном законодавству Србије, њихова примена и будућа реформа, у: Нова решења у кривичном законодавству Републике Србије и њихова практична примена*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2013, стр. 11.

измене и допуне не морају да буду само међународне обавезе, већ и наше негативно искуство и проблеми који су антиципирани у пракси.⁶

Кључне речи: Кривични законик, дело малог значаја, кућни затвор, доживотни затвор, условни отпуст, новчана казна, кривична дела против привреде.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Кривично законодавство Србије се убраја међу савремена кривична законодавства и може се рећи да пружа довољно могућности за ефикасно сузбијање криминалитета. Основни разлог за његову реформу није тај што не располаже адекватним средствима за сузбијање криминалитета, већ потреба за усаглашавањем с међународним стандардима. Поред конвенција, регионалних и међународних, од посебног су значаја директиве Европске уније и оквирне одлуке Савета Европске уније. За Србију као државу која настоји да што пре постане пуноправни члан Европске уније изузетно је важно да прати активности Европске уније и њених чланица на подручју сузбијања криминалитета. Најкорисније би било за сваку државу, па тиме и нашу, да ревидира поједине инкриминације у свом кривичном законодавству, али тако да покрије области које су међународни споразуми сматрали вредним укључивања у национално кривично право. Ту треба изабрати пут који ће водити рачуна о домаћем правном систему, нашој правној терминологији и општим начелима и институтима кривичног права. То је тежи али адекватнији пут примене норми међународног права.⁷ Управо имајући у виду изречено, треба истаћи да је у процесу усаглашавања с међународним прописима све више „одлучујућа општа политичка оријентација, а не криминалнополитичка процена оправданости појединих решења“.⁸ Ипак, треба имати у виду да, осим у малобројним случајевима, то усаглашавање оставља довољно широк простор да Србија пронађе решење које одговара њеним приликама и потребама.⁹

Потенцијалну опасност представљају, међутим, кажњавање и коришћење кривичног права у популистичке сврхе¹⁰, када се приликом уобличавања правне норме не води

6 Такав је случај, на пример, с кривичним делом из члана 234, где је законским супсидијаритетом потребно нагласити да дело постоји уколико тиме нису остварена обележја неког другог кривичног дела, јер су тужиоци често прибегавали квалификацији према члану 234 да би лакше дошли до правоснажне осуђујуће пресуде (иако је у великом броју случајева било елемената, нпр., кривичног дела пореске утаје). Такав је случај био и са ЗИД-ом Кривичног законика из 2013. године. Наиме, велики број учињених кривичних дела крађе јавних уређаја, оштећења и уништења објеката и уређаја преносног или дистрибутивних система електричне енергије, односно уређаја, инфраструктуре и превозних средстава у железничком саобраћају, наноси вишемилионску штету држави. Ако се пође од чињенице су да општи објекат заштите у кривичном праву основна права човека, као и добра која су у функцији њиховог остваривања, онда крађа, уништење или оштећење поменутих уређаја, објеката, система или превозних средстава може бити легитимни основ казне као средства кривичноправне заштите.

7 З. Стојановић, Правно-филозофске концепције у Предлогу КЗ Србије и Кривичном законнику Црне Горе, у: *Казнено законодавство - прогресивна или регресивна решења*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2005, стр. 10.

8 З. Стојановић, Кривично право као инструмент државне реакције на криминалитет и предстојеће измене у Кривичном законнику, у: *Оптужење и други кривичноправни инструменти државне реакције на криминалитет*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2014, стр. 24.

9 *Ibidem*.

10 Тако, нпр., године 2009. су извршене измене којима су унете нове одредбе (члан 57, став 2), према којима се казна не може ублажити за поједина кривична дела и то отмицу (члан 134, ст. 2 и 3), силовање (члан 178), обљубу над немоћним лицем (члан 179), обљубу с дететом (члан 180), изнуду (члан 214, ст. 2 и 3), неовлашћену производњу и стављање у промет опојних дрога (члан 246, ст. 1 и 3), недозвољен прелаз државне границе и кријумчарење људи (члан 350, ст. 3 и 4) и трговину људима (члан 388). Та одредба је отворила низ недоумица, јер се не види њена права сврха. Нечија намера да заштри казнену политику (у крајњој линији произлази да је то и била намера законодавца, јер је он тај који је усвојио ту норму и то, могло би се рећи, први пут 2009. године, а други пут 2012. године када није прихватио предлог да се она брише) погрешно је реализована. Ублажавања казне је увек факултативно, па је то био случај и код тих кривичних дела. Опште је усвојено мишљење да би укидањем те одредбе били уклоњени једно „страно тело“ и аномалија из Законика. Из тих разлога Предлог ЗИД-а Кривичног законика је у члану 7 садржао одредбу којом је било предвиђено брисање става 2, члана 57. Међутим, предложеним и прихваћеним амандманом

рачуна о реалности и функцији кривичног законодавства, односно када јавност (којом се додатно манипулише) па и добар део посланика не показују жељу да се створи боље кривично право, већ само да буде што више кажњавања и да то право буде што репресивније.¹¹ Страх грађана од криминалитета се може веома лако искористити за одређене медијско-популистичке манипулације. То је уочљиво не само у Србији него и у другим земљама које се могу похвалити знатно дужом традицијом „владавине права“.¹²

У области кривичног материјалног права, у Републици Србији је 2005. године спроведена темељна реформа и донет нов Кривични законик.¹³ Након скоро једнодеценијског напора Србија је осавременила своје кривично право.¹⁴ Исти је пет пута мењан и допуњаван. Два пута у току 2009, и по једанпут у 2012, 2013. и 2014. години. Могло би се констатовати да су оба закона о изменама и допунама Кривичног законика из 2009. године¹⁵ имала трећину смислених, трећину непотребних и сувишних одредаба (међу којима су и оне којима се „кварио“ постојећи текст Кривичног законика) и трећину одредаба које су углавном биле усмерене ка термилолошком усклађивању појединих чланова због промене државноправног положаја Републике Србије. Добар део измена и допуна се односио на прописивање строжих казни (око једне трећине кривичних дела), премда се и до тада КЗ Србије није убрајао међу кривичне законе с благим казнама. Трећи Закон о изменама и допунама Кривичног законика је усвојен 24. децембра 2012. године.¹⁶ Тај закон је резултат потребе прилагођавања међународним обавезама које је Србија преузела ратификацијом појединих међународних уговора. Његовим ступањем на снагу је требало да се отклоне и извесне недоследности и пропусти учињени изменама кривичног законодавства 2009. године, што је само делимично и остварено јер су за то били потребни озбиљнији захвати у законском тексту. Измене и допуне Кривичног законика из 2013. и 2014. године односиле су се на поједина питања, за која се показало да је интервенција неопходна због учесталог вршења таквих радњи.¹⁷

Важно је истаћи да се последњих деценија, не само у Србији него и у другим европским земљама, примећује динамика која раније није била својствена када су у питању измене кривичних закона.¹⁸ Кривично право није више тако стабилна грана права. Углавном се прибегава чешћим, парцијалним изменама које су сродне. У наредном периоду, имајући

у Народној скупштини спорна одредба и даље квари Кривични законик. Народни посланици, који су се приликом расправе о Закону о изменама и допунама Кривичног законика залагали за оштро кажњавање педофила (неки искрено, а неки зато што је то политички исплативо), нису указали на једну веома важну чињеницу. Радна група је предложила Влади брисање одредбе члана 57, става 2 због тога што та одредба ни сама не следи идеју на којој је заснована (макар она била и погрешна), дозвољавајући ублажавања казне за кривично дело које је теже у односу на кривично дело исте врсте које је лакше. Више о томе: Д. Коларић, Кривичноправни инструменти државне реакције на криминалитет и предстојеће измене у области кривичних санкција, у: Оптугење и други кривичноправни инструменти државне реакције на криминалитет, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Златибор, 2014, стр. 485-504.

11 З. Стојановић; Д. Коларић, Нова решења у Кривичном законик у Републике Србије, *Безбедност*, број 3/2012, Београд, 2012, стр. 18.

12 Ј. Ђирић, Правосуђе и притисци јавности, у: *Реформа кривичног права*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Копаоник, 2014, стр. 202.

13 *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014.

14 Б. Ристивојевић, Актуелна питања садашњег стања материјалног кривичног законодавства Србије, у: *Актуелна питања кривичног законодавства*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Златибор, 2012, стр. 43.

15 У ствари, онај који је уследио само неколико месеци после првог, знатно је мањег обима а и сам представља делимично признање оних који су припремали измене и допуне да је ЗИД Кривичног законика из септембра 2009. године садржао одређене пропусте (*Службени гласник РС*, број 72/2009 и *Службени гласник РС*, број 111/2009).

16 У даљем тексту ЗИД Кривичног законика.

17 Крађа јавних уређаја, оштећење и уништење објеката и уређаја преносног или дистрибутивних система електричне енергије, односно уређаја, инфраструктуре и превозних средстава у железничком саобраћају, као и кривична дела учествовања у рату или оружаном сукобу у иностраној држави и организовања учествовања у рату или оружаном сукобу у иностраној држави.

18 З. Стојановић, Нова решења у кривичном законодавству Србије, њихова примена и будућа реформа, у: *Нова решења у кривичном законодавству Републике Србије и њихова практична примена*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2013, стр. 11.

у виду приступне преговоре Србије за отварање поглавља 23 и 24, уследиће нове измене и допуне кривичног материјалног законодавства.

Управо због динамичности те фазе наилази се на различите реакције. Најчешће примедбе се односе на парцијално решавање појединих, у том тренутку кључних проблема и преиспитивање само појединих одредаба уместо, како се истиче, једне темељне анализе и претресања свих одредби Кривичног законика. Међутим, имајући у виду да опсежне измене нису више пракса ни у другим европским земљама, као и да постојећи однос према кривичном законодавству у Србији не обезбеђује рационалан приступ реформи пошто је за исти потребна једна релативно стабилна друштвена, политичка и економска ситуација, концепција нашег законодавца има одређене предности.

Недавно је започела јавна расправа о Нацрту Закона о изменама и допунама Кривичног законика.¹⁹

У анализи која следи биће више речи о одредбама Нацрта које се односе на Општи део Кривичног законика и то на дело малог значаја, нови систем казни (у оквиру кога се посебна расправа води о казни доживотног затвора, казни кућног затвора и новчаној казни) и условни отпуст. У Посебном делу Кривичног законика биће указано на нову систематику и нова кривична дела против привреде, нове облике кривичних дела приказивања, прибављања и поседовања порнографског материјала и искоришћавања малолетног лица за порнографију, затим дела прављења, набављања и давања другом средстава за извршење кривичних дела против безбедности рачунарских података, као и злочина против човечности. Из одређених криминално-политичких разлога законодавац је предложио и увођење новог кривичног дела кршења забране утврђене мером безбедности (будући члан 340а).

ИЗМЕНЕ У ОПШТЕМ ДЕЛУ КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА

Измене Кривичног законика Републике Србије се могу сврстати у неколико група. Прву групу измена и допуна чине решења која нису била предвиђена у Кривичном законнику Србије. Важна новина у том правцу су казна доживотног затвора, као и поједина нова кривична дела систематизована у групи кривичних дела против привреде. У другој групи су измене и допуне настале као резултат потребе да се поједине одредбе прецизирају, тј., да се њихова примена поједностави због постојања недоумица које су стварале проблеме у пракси (новчана казна и условни отпуст). Затим, одређене интервенције су нужне због усклађивања с међународним обавезама које је Србија преузела ратификацијом појединих међународних уговора (нови облици кривичних дела приказивања, прибављања и поседовања порнографског материјала и искоришћавања малолетног лица за порнографију; прављења, набављања и давања другом средстава за извршење кривичних дела против безбедности рачунарских података, као и злочина против човечности). Један од разлога за те измене и допуне, поред међународних обавезе, јесу и наше негативно искуство и проблеми антиципирани у пракси (кривично дело кршења забране утврђене мером безбедности).

Иако се 18 чланова Нацрта односи на Општи део Кривичног законика, у овом раду биће указано на најважније измене и допуне, тј., на оне којима се суштински мењају постојећа решења, док су остале интервенције у Општем делу Кривичног законика углавном последица неопходности мењања, због тих измена и допуна, и неких других одредаба (нпр., одредбе о стицају).

Дело малог значаја (члан 2 Нацрта)

Једнодушан је став наше научно-стручне јавности да законодавац 2009. године није исправно проценио смисао института дела малог значаја. Његовим увођењем у кривич-

19 Видети: www.mpravde.gov.rs/sekcija/53/radne-verzije-propisa.php, у даљем тексту Нацрт.

но законодавство требало је да се реши проблем багателног криминалитета.²⁰ Дакле, његов циљ је да буде филтер за багателни криминалитет. Он представља наставак института незнатне друштвене опасности који се некада, због непостојања начела опортунитета кривичног гоњења, широко примењивао. Данас се поставља питање да ли је неопходно постојање дела малог значаја када се багателни криминалитет може решавати начелом опортунитета. У Нацрту се одустало од радикалног приступа и потпуног укидања овог института. Иако би се могли истаћи и разлози у прилог укидању института дела малог значаја (укинуле су га Словенија и Црна Гора²¹, а у западноевропским земљама оно и не постоји), умеренији приступ иде у прилог томе да се у члану 18 Кривичног законика врати решење пре измена и допуна овог законика из 2009. године, а то је да се примена овог основа искључења противправности дозволи само за дела за која је прописана казна затвора до три године или новчана казна. Тешко је бранити став да и дела за која је забрањена казна затвора до пет година, како је предвиђено постојећим решењем, у конкретном случају могу да се испоје у тако лако облику да их и не треба сматрати кривичним делом. Сврха овог института је да се кривично правосуђе растерети једног дела онога што се уобичајено сврстава у тзв. багателни криминалитет. Осим начела опортунитета на процесном плану има и аргумената да се ово питање решава на плану материјалног кривичног права, али се ни широким схватањем појма багателног криминалитета у њега не могу сврстати и кривична дела за која је забрањена казна затвора у трајању од пет година. Треба имати у виду и то да сувише широко постављен институт дела малог значаја може да доведе у питање пуно остваривање начела законитости у кривичном праву.

Врсте и систем казни (чл. 3 и 4 Нацрта)

Као што је већ поменуто, најдинамичнији део Општег дела су кривичне санкције. Нацрт закона, у члану 43 Кривичног законика, уместо једне јединствене казне лишења слободе – затвор, уводи три врсте те казне: доживотни затвор, затвор и кућни затвор. И пре тога је Кривични законик, иако не формално као самосталне казне, садржао изузетну казну затвора у трајању од 30 до 40 година, као и кућни затвор који је био предвиђен као модалитет начина извршења казне затвора (затвор који се издржава у просторијама у којима осуђени станује). Пошто је суштински реч о три казне лишења слободе, оне су Нацртом и формално раздвојене, тим пре што се уместо казне затвора од 30 до 40 година сада предвиђа доживотни затвор који се не прописује и не изриче у одређеном трајању.

Што се тиче поделе на најважније и споредне казне, доживотни затвор и кућни затвор могу бити само најважније казне по самој својој природи. Када су у питању затвор, новчане казне и одузимања возачке дозволе задржано је постојеће решење, док се у погледу казне рада у јавном интересу поново предлаже решење садржано у Кривичном законнику пре његових измена из 2009. године, а то је да та казна може бити само најважнија казна. Наведеним изменама Кривичног законика, без оправданог разлога, било је предвиђено да се казна рада у јавном интересу може изрећи и као споредна казна, што никако не одговара природи те казне. Пошто је она замена за казну затвора, сигурно би било неприхватљиво да се изриче уз казну затвора као споредна казна (па да се извршава после издржане казне затвора). Што се тиче њеног изрицања заједно с новчаном казном, такав поступак је и иначе био могућ (рад у јавном интересу као најважнија казна, а новчана казна као споредна казна).

Доживотни затвор (члан 5 Нацрта)

Одлука о увођењу казне доживотног затвора је криминално-политичко питање. У прилог тој казни и против ње се износе многобројни аргументи.

²⁰ Z. Stojanović, *Krivično pravo: opšti deo*, Beograd, 2014, str. 144.

²¹ Видети: Закон о измјенама и допунама Кривичног законика, *Сужбени лист Републике Црне Горе*, број 25/2010, члан 1; *Урадни лист Републике Словеније*, број 50/2012.

Њени поборници у први план истичу чињеницу да она постоји у скоро свим земљама у Европи. Такође, структура криминалитета оправдава њено постојање. Наиме, постоје веома тешка кривична дела која оправдавају њену примену (више квалификаторних околности код тешког убиства).²² Криминално-политичко оправдање казне доживотног затвора је, дакле, да она треба да буде изузетна казна која замењује смртну казну. За нека најтежа кривична дела у односу на одређене учиниоце, временска казна лишења слободе се не показује адекватном. Римски статут²³, којим је основан Међународни кривични суд, за кривична дела из надлежности тог суда предвиђа могућност изрицања доживотног затвора под условом да је таква казна оправдана екстремном тежином злочина и индивидуалним околностима везаним за личност учиниоца.²⁴ Такве одредбе посредно обавезују и нашег законодавца. Такође, према ставу Европског суда за људска права узетом у Одлуци Великог већа тог суда из 2013. године, казна доживотног затвора се не може прописати и изрећи без права осуђеног да по одређеном основу краће траје, тј., да се трансформише у временску казну (условни отпуст, помиловање, амнестија), као и да време после којег осуђени стиче то право не може бити дуже од двадесет пет година.²⁵ Прописивањем казне доживотног затвора уместо казне затвора од 30 до 40 година добило би се јасније разграничење између доживотног затвора и затвора с одређеним трајањем.²⁶ Такође, била би избегнута арбитрарност у вези с његовим прописивањем у смислу његовог трајања. Трајање доживотног затвора не зависи од воље законодавца или суда. Та казна има и симболички значај: она може адекватније да изрази тежину неких кривичних дела и степен кривице учиниоца, иако се, практично, у извршењу може свести на исту дужину као и казна у трајању од 30 до 40 година.

Њени противници истичу да неће бити лако ономе ко је изриче, јер се мора одлучити за временску казну до 20 година или за доживотни затвор. Чини се да је то управо њена предност која ће спречити да јој се олако прибегава. Такође, истиче се да није хумана. Међутим, у том погледу се ни постојеће решење много не разликује. Наиме, најстрожа казна у трајању од 40 година би могла, под одређеним условима, да буде и нехуманија од казне доживотног затвора. Уколико осуђени који је издржавао казну у трајању од 40 година буде пуштен на слободу пред крај свог живота, питање је шта се тиме добија када се узме у обзир да је он тада, по правилу, без средстава за живот, у дубокој старости, с прекинутим везама с породицом и пријатељима и сл. Овде се указује на то да принцип хуманости има две димензије. Прва подразумева да заштитна функција кривичног права мора да у први план ставља заштиту најважнијих добара човека. Други аспект подразумева да, у односу на учиниоца кривичног дела, кривично право и кривичне санкције треба да буду, колико је то могуће, хумане. Наш систем кривичних санкција је, стога, на нивоу достигнуте хуманизације у другим европским земљама. Али, с друге стране, важно је истаћи и чињеницу да сувише хуманости за учиниоца понекад значи нехуман однос према жртви кривичног дела.²⁷

С изузетком неколико држава, пре свега, оних насталих на територији бивше Југославије (осим Словеније), као и Шпаније, Португалије и Норвешке, све остале европске државе познају казну доживотног затвора – Аустрија, Финска, Француска, Немачка, Италија, Македонија, Словенија, Швајцарска и друге. Република Србија, као и већина

22 Видети, нпр.: Пресуда Окружног суда у Београду, К. бр. 410/09 од 24. 11. 2009. године и Пресуда Апелационог суда у Београду, Кж1 6261/2010 од 24. 2. 2011. године. Дело је квалификовано као убиство на свиреп начин, према квалификаторној околности која је највише доминирала, иако је постојао стицај три квалификаторне околности: свирепо убиство, убиство детета и убиство члана породице који је претходно злостављан.

23 *The Rome Statute of the International Criminal Court*, UN Doc. A&CONF, 183/9, 17 July 1998.

24 За кривична дела из групе против човечности и других добара заштићених међународним правом, након замене казне од 30 до 40 година, биће прописана казна доживотног затвора.

25 Grand Chamber, *Case of Vinter and others v. the United Kingdom*, Application Nos 66069/09, 130/10, 3896/10, Judgment of the 9. July 2013.

26 Сада, практично, постоје две временске казне затвора: једна од 30 дана до 20 година, а друга од 30 до 40 година.

27 З. Стојановић, *op. cit.*, 2014, стр. 28.

земаља насталих на територији бивше Југославије (Босна и Херцеговина и њени ентитети, дистрикт Брчко, Црна Гора, Хрватска), данас познаје решење које није уобичајено и које, осим поменутих, не познаје ни једна друга европска земља. Уместо доживотног затвора предвиђена је дуготрајна казна затвора у одређеном распону (понегде у фиксном трајању, као у Црној Гори). Осим тога што се тиме добијају две временске казне лишења слободе с различитим минимумом и максимумом, при чему је тешко тврдити (за разлику од доживотног затвора) да је реч о суштински различитој казни лишења слободе, таква казна изазива дилеме и у погледу тога у ком распону је прописати (и да ли уопште у неком распону или у фиксном трајању) и какав је њен однос с редовном казном затвора. У већини земаља које познају то решење постоји ограничење за одмеравање и изрицање казне затвора (у Републици Србији је то преко 20 и испод 30 година, док је, нпр., у Црној Гори тај простор још шири – преко 20 и испод 40 година). У хрватском кривичном законодавству је предвиђено решење према коме таквог ограничења нема, тако да тзв. дуготрајни затвор може трајати од 21 године до 40 година, при чему се поставља питање оправданости прописивања две казне затвора.

Имајући у виду тежину ове казне и њен изузетан карактер, Нацрт предвиђа и одређена ограничења у њеном прописивању и изрицању. Ограничења која се тичу њеног прописивања остала су иста као и код казне затвора од 30 до 40 година. Она се може прописати само за најтежа кривична дела и најтеже облике кривичних дела и увек алтернативно уз казну затвора. Задржана је и забрана њеног изрицања лицима која у време извршења кривичног дела нису навршила 21 годину живота. Осим тога, предвиђена је и забрана изрицања казне доживотног затвора у случајевима када постоји неки од законских основа за ублажавање казне или за ослобођење од казне (прекорачење граница нужне одбране, покушај, битно смањена урачунљивост, добровољни одустанак итд.).

Јавно мњење с одобравањем гледа на могућност увођења казне доживотног затвора. Досадашње искуство указује на то да је наша јавност увек изражавала потребу за што репресивнијим деловањем.²⁸ Изјашњавање грађана о смртној казни сигурно би то и показало јер би велики број грађана гласао за поновно увођење смртне казне, а неки од њих чак и под условом да Србија буде искључена из Савета Европе.

Кућни затвор (члан 7 Нацрта)

Кућни затвор, по свом карактеру, представља посебну казну лишења слободе, лакшу од казне затвора, што оправдава и њену еманципацију. Наиме, према Нацрту, казна кућног затвора је самостална врста казне.

ЗИД Кривичног законика из 2009. године²⁹ у област кривичних санкција уводи издржавање казне затвора у кућним условима као модалитет извршења казне затвора, а не као самосталну кривичну санкцију. Из криминално-политичког аспекта, реч је о алтернативи казни затвора која је требало да реши неке од озбиљнијих проблема који се јављују у судској пракси у вези с извршењем казне затвора.³⁰ Наиме, у члану 45 Кривичног законика после става 4 су додати ставови 5–8, у којима се истиче да суд може одредити осуђеном, коме је изречена казна затвора до једне године, да се та казна изврши тако што осуђени не сме напуштати просторије у којима станује, осим у случајевима прописаним законом који уређује извршење кривичних санкција. Осуђеном који једном у трајању од дванаест часова или два пута у трајању од по шест часова самовољно напусти просторије у којима станује, суд ће одредити да остатак казне затвора издржава у затвору. Истакнуто је, такође, да ће суд приликом одређивања извршења претходно описане казне затвора водити рачуна о техничким могућностима извршења, као и о другим околностима од значаја за одмеравање казне. Новоуведене одредбе, које су теоретичари кривичног права оценили као нејасне и противречне, створиле су више дилема у

28 Видети: Ј. Ђирић, *op. cit.*, стр. 199–212.

29 Службени гласник РС, број 72/2009.

30 Велики број краткотрајних казни затвора застарева због недостатка места у установама за извршење казне затвора.

судској пракси.³¹ Њима се нису прописивале неке посебне околности или критеријуми који би били смерница суду за избор те казне. Уместо тога, закон је као критеријум за избор те казне на прво место стављао техничке могућности за њено извршење. Дакле, опредељујући критеријум приликом одлучивања о томе јесте да ли постоји опрема за електронски надзор, што је неприхватљиво због тога што би то онда подразумевало да ће суд изрећи ту казну уколико државни орган има техничке могућности, односно да неће уколико их нема.³² Такође, претходном одредбом није било прецизирано ко ће одлучивати о томе да ли се казна затвора извршава у просторијама у којима учинилац станује, јер је било прописано да „осуђеном коме је изречена казна затвора до једне године, суд може одредити да...“. Зато се постављало питање који је суд и у којој фази поступка надлежан да одлучује о кућном затвору. Због проблема који су се јавили у примени те одредбе Законом о изменама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција је прецизирано да о кућном затвору одлучује председник суда који је донео првостепену пресуду. О жалби на одлуку председника првостепеног суда одлучује председник Апелационог суда. Међутим, то је било у супротности с решењем у Кривичном законнику, које је, и поред свих нејасноћа, било недвосмислено када прописује да о том модалитету казне затвора може да одлучује само суд. И у дефиницији појма кривичне санкције је наглашено да их изриче суд након законито спроведеног поступка. Без обзира на то што кућни затвор формално није издвојен у засебну казну лишења слободе, на први поглед је јасно да се она битно разликује од казне затвора која се издржава у за то намењеној установи. Зато, нема оправдања да то чини председник суда, као орган судске управе, као и због тога што то повећава могућности за злоупотребе. И одредба која се односила на ситуацију када осуђени самовољно напусти просторије у којима станује била је непрецизна. Према њој, ако осуђени самовољно напусти просторије у трајању до 12 часова, суд ће одредити да остатак казне издржава у затвору, а онеме ко то уради у трајању дужем од 12 часова, суд такву дужност, полазећи од језичког тумачења, нема. Без икакве потребе овде је унета чудна одредба (могуће је и да је у питању омашка) која је захтевала логичко тумачење (*argumentum a minori ad maius*).

Да би се отклониле мањкавости у претходним одредбама ЗИД-а Кривичног законика из 2012. године, у члану 3 се одређује да ако учиниоцу кривичног дела изрекне казну затвора до једне године, суд може „истовремено“ одредити да ће се она извршити тако што ће је осуђени издржавати у просторијама у којима станује „уколико се, с обзиром на личност учиниоца, његов ранији живот, његово држање после учињеног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учинио, може очекивати да ће се и на тај начин остварити сврха кажњавања“. Осуђени, којем је одређено извршење казне затвора на претходан начин, не сме напуштати просторије у којима станује, осим у случајевима прописаним законом који уређује извршење кривичних санкција. Уколико осуђени „једном у трајању преко шест часова или два пута у трајању до шест часова самовољно напусти просторије у којима станује“, суд ће одредити да остатак казне затвора издржи у заводу за извршење казне затвора. Овим одредбама су решени најважнији недостаци претходног решења, на које је раније указано.

Нацрт оправдано даје кућном затвору положај самосталне казне, због тога што сам начин извршења даје овој казни другачији карактер и тежину, те стога има разлога да она прерасте у самосталну казну лишења слободе. И њен све већи практични значај иде томе у прилог. Услови за њено изрицање су другачије постављени у односу на садашње решење, према коме је кућни затвор само начин извршавања казне затвора. У вези с тим треба указати и на то да, од два услова прописана Нацртом – прописана и изречена казна, један донекле сужава примену ове казне, док је други проширује. Наиме, према важећем решењу у Кривичном законнику, извршавање казне затвора у просторијама у којима осуђени станује није било условљено висином прописане казне затвора. У Нацрту је предвиђено да се он може изрећи за кривична дела за која је прописан за-

31 Видети, нпр.: З. Стојановић, *Кривични законик* (7. изд.), Београд, 2015, стр. 10-11.

32 Б. Ристивојевић, *op. cit.*, стр. 46.

твор до осам година, док се према важећем законском решењу извршење казне затвора у просторијама у којима осуђени станује може изрећи и за дела за која је прописан затвор од једне године до десет година, па и за тежа дела уколико се до одмерене и изречене казне дошло ублажавањем казне. С друге стране, Нацрт дозвољава да кућни затвор траје до две године за разлику од постојећег решења које дозвољава извршење казне затвора у просторијама у којима осуђени станује ако је изречена казна затвора до једне године. Циљ новопостављених услова је, пре свега, веће растерећење казних установа.

Условни отпуст (члан 8 Нацрта)

Чланом 8 Нацрта је било неопходно изменити одредбе члана 46 Кривичног законика о условном отпусту. Наиме, у пракси је примећено да судови условни отпуст доста ретко користе, односно да је проценат условно отпуштених лица осуђених на казну затвора у поређењу с другим европским земљама (па и бившом СФРЈ) знатно нижи.

Одредбе које се односе на условни отпуст ЗИД Кривичног законика из септембра 2009. године такође мења. Осуђеног који је издржао две трећине казне затвора суд може условно отпустити с издржавања казне. Према старом решењу, таква могућност је постојала за осуђеног који је издржао половину казне затвора. На тај начин је законодавац поопштрио услове за примену овог института. У истом члану је одређено да се не може условно отпустити осуђени који је покушао бекство или је побегао из завода за извршење казне затвора у току издржавања казне (члан 46). Такође, до обавезног опозивања условног отпуста ће доћи када осуђени, за време трајања условног отпуста, учини једно кривично дело или више кривичних дела за која је изречена казна затвора преко шест месеци, док је опозивање факултативно када је изречена казна затвора до шест месеци.

У вези с условним отпустом, у нашој судској пракси је била уочљива тенденција ка рестриктивној примени овог института. Због тога се законодавац 2012. године одлучио за један либералнији приступ. Према ранијем решењу, осуђеног који је издржао две трећине казне затвора суд је могао условно отпустити с издржавања казне ако се у току издржавања казне тако поправио да се основано може очекивати да ће се на слободи добро владати. У питању је била могућност која се, нарочито последњих неколико година, веома рестриктивно примењивала. Према одредби закона из 2012. године, за претежни број кривичних дела уместо факултативног условног отпуста је уведен обавезан условни отпуст у случају да су испуњени законски услови. Сада је то право осуђеног. То је у складу с праксом европских земаља у којима се скоро по аутоматизму одобрава условни отпуст. С обзиром на то да је код нас у последње време, неосновано, примене овог института у пракси значајно сужена што, између осталог, погоршава и иначе неповољно стање у погледу капацитета наших завода у којима се извршавају казне затвора, нужно је изменом законске одредбе усмерити судове у правцу ширег коришћења овог института. Он има низ позитивних страна и може да представља значајан подстрек осуђеним лицима да се добро владају за време издржавања казне, као и да више не врше кривична дела. Ипак, иако постављен као обавезан у случају да су испуњени законски услови, условно отпуштање осуђеног лица у значајној мери зависиће од процене суда да ли је, с обзиром на његово владање у току издржавања казне и на друге околности у односу на њега, постигнута сврха кажњавања. Условни отпуст је кривичноправна мера искључиво специјално-превентивног карактера, тако да би питање остваривања генералне превенције приликом одлучивања о условном отпусту требало да буде ирелевантно. У погледу неких кривичних дела законодавац ограничава примену обавезног условног отпуста формулацијом да суд *може* условно отпустити осуђеног: који издржава казну затвора од 30 до 40 година; који је осуђен за кривична дела против човечности и других добара заштићених међународним правом (чл. 370–393а), кривична дела против полне слободе (чл. 178–185б), кривично дело насиља у породици (члан 194, ст. 2–4), кривично дело неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога (члан 246, став 4), кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије (чл. 305–321), кривично дело примања мита (члан 367) и кривично дело давања мита (члан

368); коме су осуду изrekli надлежни судови односно њихова посебна одељења у поступцима вођеним у складу с надлежношћу одређеном Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других тешких кривичних дела; који је више од три пута правноснажно осуђен на безусловну казну затвора, а да није извршено брисање или да не постоје услови за брисање неке од осуда.³³ Дакле, досадашње решење, према коме је условни отпуст била могућност и у случају испуњавања свих услова, задржано је за одређене категорије кривичних дела. То решење је, иначе, критиковано у нашој теорији. Наиме, основни приговор који му се може упутити јесте основа на којој суд темељи своју одлуку да у једном конкретном случају условно отпусти осуђено лице, а да га у другом условно не отпусти, иако су у оба случаја испуњени сви услови за његово давање. Такво дискреционо право суда, да одлучи позитивно или негативно о условном отпусту и када су испуњени сви законски услови, води или арбитрарности, или узимању у обзир околности и разлога који се противе природи овог института и воде „поновном суђењу“.³⁴

Међутим, ни измене из 2012. године, којима је циљ био да се за већину кривичних дела уведе обавезан условни отпуст, скоро да у том погледу нису ништа промениле. Томе је највише допринела важећа одредба у погледу испуњавања једног од два услова за примену условног отпуста. Наиме, тешко је утврдити да ли је у односу на условно осуђеног постигнута сврха кажњавања. Зато се у Нацрту одустаје од тог услова и полази од тога да је за условни отпуст, поред две трећине издржане казне, довољно да се у току издржавања казне осуђени тако владао да се основано може очекивати да, за време док траје условни отпуст, неће извршити ново кривично дело. Такође, неопходно је унети нову одредбу којом се прописује дужина издржане казне као услов за могућност да се условно отпусти осуђени на доживотни затвор. Осим тога, такво решење је уобичајено у кривичном законодавству европских земаља и експлицитан је став Европског суда за људска права из 2013. године јер се та могућност мора обезбедити ономе ко је осуђен на казну доживотног затвора.

Новчана казна (члан 9 Нацрта)

Интенција законодавца 2005. године, приликом израде новог Кривичног законика, била је да омогући ширу примену новчане казне. Међутим, због проблема око утврђивања висине прихода приликом одмеравања по систему „дани-новчана казна“, њена примена је у претходном периоду пала испод 10%. Дакле, постоји неприхватљиво ниска стопа примене новчане казне. Да ли је то последица заштравања кривичноправне репресије до које је дошло последњих неколико година? На плану законског регулисања новчане казне интервенцијом *de lege ferenda* треба омогућити ширу примену новчане казне и олакшати улогу суда јер судска пракса не воли сложена решења. Структура криминалитета сигурно омогућава ширу примену новчане казне. Раније је новчана казна пратила границу од око 35%. Један од разлога који је утицао на ретку и недовољну примену новчане казне сигурно је и низак животни стандард.

Комисији која ради на изменама и допунама Кривичног законика судови су упутили више, у основи истих предлога: брисање члана 49 и одговарајућег дела из члана 48. Углавном се истиче да она не одговара стварним приликама у нашем друштву и да је такав поступак одмеравања компликован јер прибављање података о приходима и расходима учиниоца врло често може трајати дуже него сам поступак за утврђивање елемената кри-

³³ У иностраним законодавствима се наилази на различита решења у вези с регулисањем условног отпуста. Постоје и решења која разликују, као и Кривични законик Србије данас, обавезан (ако су испуњени прописани услови) и факултативан условни отпуст. Међутим, та разлика, по правилу, не одређује се према врсти односно тежини кривичног дела, већ с обзиром на издржани део казне. То је случај с Кривичним закоником Немачке. Тако, у случају да је осуђени издржао две трећине казне, суд ће га условно отпустити, а ако је издржао једну половину, суд га може условно отпустити. Видети: Schönke/Schröder, *Strafgesetzbuch, Kommentar*, 28. Auflage, München, 2010, str. 920-935.

³⁴ О томе видети више у: З. Стојановић, Условни отпуст: проблеми и перспективе, *Зборник Правног факултета у Загребу*, број 1-2, 1984, стр. 195-196.

вичног дела пошто се ти подаци, који постоје код банака, других финансијских установа, државних органа и других правних лица, не ажурирају и не пружају увид у тачно стање.

Међутим, не може се избећи утисак да се судска пракса колеба и лута када је у питању примена одредбе Кривичног законика која се односи на одмеравање казне у дневним износима и да не показује ни најмању спремност да уложи додатни напор ради примене тог начина одмеравања новчане казне. Резервисан став судова према систему „дани-новчана казна“ и осетан пад примене новчане казне уопште захтевају одговарајућу реакцију законодавца. Пратећи савремене криминално-политичке тенденције, законодавац је 2005. године унео одредбу о новчаној казни у дневним износима која постоји у већини европских законодавстава као једини начин одмеравања казне. Сувишно је овом приликом набрајати све предности овог система, које јасно указују на то да је бољи од традиционалног система. Пошто је основни разлог за непримењивање овог система неспремност судова да се упуштају у утврђивање прихода и расхода учиниоца, што у неким случајевима заиста захтева сложен и дуготрајан поступак, оправдано је да се судовима омогући да према слободној процени утврђују приходе и расходе учиниоца, те да се у једном тренутку, будућим изменама и допунама Кривичног законика остави само систем „дани-новчана казна“.³⁵

Низак проценат учешћа новчане казне у укупно изреченим кривичним санкцијама је забрињавајући, нарочито у погледу изрицања новчане казне у дневним износима. Члан 9 Нацрта предвиђа шире овлашћење суда да утврђује висину дневног износа по слободној процени, тј., да га не везује за случај када је учинилац власник имовине или носилац имовинских права (члан 49, став 5 Кривичног законика).

ИЗМЕНЕ У ПОСЕБНОМ ДЕЛУ КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА

У Посебном делу Кривичног законика постоји потреба за већим бројем интервенција које су по свом карактеру и домашају различите. У већем броју случајева је реч о мањим изменама или допунама постојећих законских описа кривичних дела, док је у неким другим случајевима реч о новим инкриминацијама. Неке од тих интервенција се заснивају на потреби усаглашавања с релевантним документима Европске уније и Савета Европе, као и с прихваћеним стандардима у кривичном законодавству европских земаља, док су друге уочене у нашој судској пракси и теорији. Најважније измене и допуне које се предлажу односе се на кривична дела против привреде.

Кривична дела против привреде (члан 23 Нацрта)

Дата је нова систематика кривичних дела против привреде, односно њихов редослед и груписање су дати према одређеним критеријумима од којих је најважнији њихова сродност. Нацрт предвиђа 33 кривична дела против привреде, док их према важећем Кривичном законнику у глави XXII сада има 25. Одређени број кривичних дела из те главе Кривичног законика није претрпео друге измене осим што је промењен њихов редослед односно место у оквиру главе (17 кривичних дела). Из правно-техничких разлога сва та кривична дела су предвиђена у члану 23 Нацрта. Ипак, циљ Нацрта није био детаљно преиспитивање свих кривичних дела против привреде. У првом плану је била реализација идеје да се на криминална понашања у привреди што мање примењује кривично дело злоупотребе положаја одговорног лица, а што више друга кривична дела из те главе.

Иако је 1. априла 2013. године ступила на снагу измена Кривичног законика којом је уведено ново кривично дело злоупотребе положаја одговорног лица у члану 234, неке недоумице и проблеми у пракси и даље постоје. Зато је неопходно да се у закону изричито предвиди да је ово кривично дело супсидијарно (члан 229). Тако би се ограничила примена наведеног кривичног дела само на случајеве када је то заиста нужно, односно

³⁵ На пример, законодавац се у Хрватској одлучио само за систем „дани-новчана казна“ и он се примењује као једини од 1. јануара 2013. године.

само ако криминална зона ниједног другог кривичног дела не може да заштити привредни систем.

Такође, у Нацрту се одустаје од појма одговорног лица код одређених кривичних дела, где је сада предвиђено да извршилац може бити само одговорно лице. То је, у неким случајевима, захтевало њихов другачији законски опис.

Осим преиспитивања постојећих, постоји и потреба увођења неких нових кривичних дела против привреде. Тако је неопходно предвидети кривично дело преваре у обављању привредне делатности (члан 223), кривично дело злоупотребе заступања у обављању природне делатности (члан 226), као и кривично дело злоупотребе у поступку приватизације (члан 230а). Док су прва два кривична дела позната као општа кривична дела против имовине, која се у области привредних односа готово и нису примењивала, треће је сасвим ново кривично дело и одраз је потребе да се инкриминишу злоупотребе у поступку приватизације које су до сада уочене. Зато је оправдано да се установи одређена специјализација кривичних дела преваре и злоупотребе поверења (злоупотреба заступања у обављању привредне делатности у Нацрту). Тиме би се наше кривично законодавство приближило и кривичном делу „Untreue” које, с одређеним разликама, постоји у немачком, швајцарском и аустријском кривичном праву.³⁶

Таква специјализација, уз модификације примерене привредним односима, предлаже се и у односу на одређена кривична дела из главе која обухвата дела против службене дужности (проневера, давање и примање мита) када су извршена у обављању привредне делатности. Осим ширих могућности за адекватну кривичноправну реакцију у области привреде, тиме се остварује и захтев да се та дела раздвоје на јавни и приватни сектор.

Кривично дело преваре у осигурању, уведено изменама и допунама Кривичног законика из 2009. године, сасвим је другачије постављено – онако како је уобичајено и у страном законодавству, што иначе оправдава прописивање овог кривичног дела као посебног кривичног дела (за разлику од преваре, овде је криминална зона знатно шире постављена и није потребно довођење у заблуду или одржавање у заблуди пасивног субјекта).

Законски опис више кривичних дела из те главе је значајно промењен. Код неких је то само последица тога што се више не прописује да извршилац може бити одговорно лице, већ свако лице које оствари радњу извршења и остала обележја кривичног дела. Код одређених кривичних дела су уочени извесни проблеми у примени, што је за последицу имало њихову ређу примену. Посебан значај у том погледу има кривично дело пореске утаје, где је проценат ослобађајућих пресуда веома висок. То је водило и томе да се уместо пореске утаје поступак води за кривично дело злоупотребе положаја одговорног лица из члана 234. Зато је, на основу сигнала који су долазили из праксе, у Нацрт унета једна, у законодавно-техничком смислу ситна интервенција, али суштински значајна измена која ће олакшати примену кривичног дела пореске утаје. Реч је о томе да се у законском опису тог кривичног дела више не захтева давање лажних података о законито стеченим приходима, односно њихово непријављивање. То свакако не значи да ће обавеза плаћања пореза постојати и у односу на незаконито стечене приходе, већ да се то више неће утврђивати као битно обележје кривичног дела, што је у пракси до сада изазивало озбиљне проблеме.

Од кривичних дела из те главе која су значајно измењена треба истаћи и кривично дело издавања чека и коришћења платних картица без покрића (члан 236). Радња извршења овог кривичног дела више не обухвата и коришћење дебитне картице без покрића због тога што банкама стоје на располагању техничке и организационе могућности којима

36 Ипак, требало би приметити да је ово кривично дело далеко од идеалног решења. У кривичним законодавствима у којима постоји, најчешће се примењује у области привреде, иако је предвиђено као опште кривично дело против имовине. Његова примена изазива многобројне проблеме и није извесно да би увођење сличног кривичног дела у области привредног пословања (оно сада постоји у Кривичном законика Србије као кривично дело против имовине у члану 216) решило проблеме на које наша судска пракса наилази када је реч о кривичном делу злоупотребе положаја одговорног лица. Критичке ставове према овом кривичном делу у наведена три законодавства и судској пракси видети у: Н. Honsell, *Die Strafbarkeit der Untereue, Festschrift für G. Roth*, München, 2011, str. 277-286.

могу да онемогуће коришћење дебитних картица без покрића, тако да кривичноправна заштита у том погледу није нужна. Промењени су и прописани новчани износи за то кривично дело, од којих зависи постојање основних и тежег облика. Они не само да су усклађени с инфлацијом у протеклих десет година, већ су и реално знатно повећани с обзиром на то да су били у изразитој несразмери (имајући у виду и прописану казну) с другим кривичним делима којима се прибавља противправна имовинска корист. Законски опис тог кривичног дела је актуелизован и брисањем издавања и стављања у промет акцептног налога пошто је он, у складу са Законом о платном промету, престао да се користи још 2003. године.

Остале измене и допуне у Посебном делу

Иако Нацрт у Посебном делу има за циљ одређене интервенције у области кривичних дела против привреде, те друга кривична дела нису ни била предмет преиспитивања, ипак је процењено да је доношење ЗИД-а целисходно искористити за још неке измене врло ограниченог обима и броја. То се, пре свега, односи на даље усаглашавање одредаба Кривичног законика с неким међународним конвенцијама.

Тако је чланом 24 Нацрта предвиђена измена законског описа кривичног дела из члана 304а, с циљем његовог потпунијег усаглашавања с Конвенцијом о високотехнолошком криминалу.³⁷ Још два члана Нацрта садрже измене и допуне које су последица усаглашавања кривичног законодавства с потврђеним међународним уговорима. У првом случају је реч о усаглашавању с Конвенцијом о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања.³⁸ У члану 19 Нацрта, члан 185 је допуњен новим ставовима 5 и 6. У ставу 5 је предвиђен нови облик кривичног дела, чија се радња извршења заснива на обавези предвиђеној у члану 20, ставу 1, тачки ђ) наведене конвенције, док је у ставу 6 одређен појам предмета порнографске садржине насталих искоришћавањем малолетног лица, који је такође преузет из поменуте конвенције.

И члан 30 Нацрта је последица усаглашавања Кривичног законика с међународним уговорима на тај начин што је радња извршења кривичног дела злочина против човечности (члан 371) изричито проширена и на тзв. присилне нестанке, чиме је Законик усаглашен с Међународном конвенцијом о заштити свих лица од присилних нестанака.³⁹

Чланом 25 Нацрта уводи се ново кривично дело (члан 340а), које има за циљ да се обезбеди санкција за кршење забране коју одређене мере безбедности садрже. Према важећем закону, не постоје никакве санкције за кршење одређених забрана неких мера безбедности. Приликом кршења других забрана постоји извесна санкција која подразумева да суд, изричући условну осуду, може одредити да ће се она опозвати ако осуђени прекрши забрану наложену мером безбедности (чл. 85 и 86 Кривичног законика). Међутим, и када су те мере безбедности у питању, постоји потреба за једним таквим кривичним делом за случај да санкција уз коју се изриче мера безбедности није условна осуда.

Чланом 27 Нацрта предлажу се адекватније формулације кривичног дела трговине утицајем (члан 366), док су у чл. 26, 28 и 29 Нацрта закона унете неопходне исправке као последица тога што се сада посебно прописују кривична дела проневере у привредном пословању, као и давања и примања мита у привредном пословању, па је било потребно искључити примену кривичних дела из чл. 364, 367 и 368 Кривичног законика када је реч о привредном пословању.

ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Када су у питању даље измене и допуне, постоји сагласност о томе да се само у односу на мали број одредаба Општег дела Кривичног законика поставља питање оправда-

37 Службени гласник РС – Међународни уговори, број 19/09.

38 *Ibidem*, број 1/10.

39 Службени гласник РС – Међународни уговори, бр. 1/11.

ности њиховог мењања. Најважнија интервенција законодавца *de lege ferenda* односила би се на укидање забране ублажавања казне за одређена кривична дела (члан 52, став 2). Иако покушај приликом усвајања ЗИД-а Кривичног законика из 2012. године да се укине та одредба није успео, наша теорија и пракса и даље једногласно заступају став да се, због више пута понављаних аргумената,⁴⁰ та одредба укине. Уколико законодавац сматра да судска пракса сувише широко користи ублажавање казне, то свакако није пут ни начин да се она усмери ка умеренијем коришћењу те врсте одмеравања казне.⁴¹ Такође, с обзиром на то да би, у овом тренутку, предвиђање само новчане казне у дневним износима и укидање старог система представљали сувише радикалан корак, не треба од тога одустати имајући у виду савремене тенденције у науци кривичног права.

У Посебном делу Кривичног законика постоји потреба за већим бројем интервенција. Већина је резултат неопходности усаглашавања с релевантним документима Европске уније и Савета Европе, тако да је тешко улазити у озбиљну криминално-политичку дискусију у погледу њихове оправданости.⁴²

Потребне су и многобројне измене у глави која се односи на кривична дела против животне средине. Разлог је усаглашавање с Директивом 2008/99/ЕС Европског парламента и Савета од 19. новембра 2008. године о заштити животне средине у кривичном законодавству.

У групи кривичних дела против основних слобода и права човека и грађанина потребно је извршити неколико измена. Када је у питању повреда равноправности, треба додати још два основа за дискриминацију – сексуалну оријентацију и родни идентитет. Такође треба уважити начело претежног интереса као основ за искључење противправности за одређена кривична дела када је, иначе, реч о неовлашћеном задирању у приватну сферу појединца. Међутим, то може бити оправдано у случајевима када су у питању спречавање или откривање тешких кривичних дела.⁴³ Потребно је увести и крађу идентитета – ново кривично дело које поприма масовни карактер.⁴⁴

Нема сумње да постоји већи број разлога који говоре у прилог неопходности да се преиспитају кривична дела у вези с опојним дрогама. Једноставније су биле за примену одредбе које су постојале пре измена из 2009. године. Наиме, тада је постојао привилеговани облик дела из члана 246, који се састојао у држању опојне дроге и када она није намењена продаји, односно стављању у промет на други начин, чиме је инкриминисано и држање ради сопствене употребе. Уношење у биће кривичног дела елемената „у мањој количини, за сопствену употребу“ (члан 246а) само је створило одређене дилеме и довело до неуједначеног приступа судске праксе. *De lege ferenda*, уколико постоје политичка спремност и свест припадника друштвене заједнице о томе да се сузбијање неовлашћеног коришћења и злоупотребе опојних дрога не постиже на начин на који је законодавац предвиђао 2009. године, посматрајући грађане као „непријатеље које треба неутралисати“, онда је потребно декриминализовати члан 246а и стање вратити на период пре 2003. године, када још није био уведен ни привилеговани облик из члана 246, става 3 – ко неовлашћено држи супстанце или препарате који су проглашени за опојне дроге.⁴⁵ Ни одговарајућа Оквирна одлука Европске уније не предвиђа обавезу или препоруку да се инкриминише држање опојне дроге ради

40 З. Стојановић; Д. Коларић, *op. cit.*, 2012, стр. 16-18; Д. Коларић, *op. cit.*, 2014, стр. 502.

41 З. Стојановић, *op. cit.*, 2013, стр. 29.

42 З. Стојановић, Могуће измене Кривичног законика Србије, у: *Реформа кривичног права*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Копаоник, 2014, стр. 15.

43 На сличан начин се поступало и у Европској конвенцији о заштити људских права и основних слобода када је реч, на пример, о слободи изражавања, која се најпре гарантује чланом 10 Конвенције, а потом се у члану 10, ставу 2 наводи у којим случајевима и под којим условима је дозвољено њено ограничење.

44 Законодавац је у Црној Гори то учинио 2013. године у члану 176, ставу 3.

45 Када је о том облику држања реч, оно је морало бити за сопствену употребу јер би, у супротном, у питању био неки облик кривичног дела из члана 246, става 1. Такође, радња неовлашћеног држања опојних дрога је конзумирана радњом кривичног дела неовлашћеног стављања у промет опојних дрога из члана 246, става 1, јер се промет не може обављати ако се дрога истовремено и не држи, па оптужени не може бити оглашен кривим и за став 3 и за став 1 члана 246 (Пресуда Врховног суда Србије, КЖ. 843/06 од 13. маја 2006. године).

сопствене употребе,⁴⁶ али је зато потребно прописати одређене нове квалификаторне околности.⁴⁷

Кривична дела против Војске Србије потребно је потпуно преиспитати јер нису битно мењана још из периода Кривичног законика СФРЈ из 1976. године.

С циљем супротстављања корупцији треба размотрити и потребу увођења у кривично законодавство Србије инкриминације незаконитог богаћења и посебног кривичног дела које би за циљ имало посебну кривичноправну заштиту права из области рада „дувача у пиштаљку“.⁴⁸

Поред поменутог, потребно је преиспитати и предвиђене новчане износе како би се они повећали (посебно када је реч о квалификованим облицима). Нема сумње да је Кривични законик, због промењене реалне вредности новца од периода када је донет 2005. године па до данас, постао осетно строжи.

Најзад, због успостављања извесне равнотеже, увек се постављају питања декриминализације и сужавања криминалне зоне где год је то могуће пошто кривичноправни експанзионизам има вишеструке штетне последице.⁴⁹

ЛИТЕРАТУРА

- Grand Chamber, *Case of Vinter and others v. the United Kingdom*, Application 66069/09, 130/10, 3896/10, Judgment of the 9 July 2013.
- Коларић, Д.; Кривичноправни инструменти државне реакције на криминалитет и предстојеће измене у области кривичних санкција, у: *Оптужење и други кривичноправни инструменти државне реакције на криминалитет*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Златибор, 2014.
- Ристивојевић, Б.; Актуелна питања садашњег стања материјалног кривичног законодавства Србије, у: *Актуелна питања кривичног законодавства*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Златибор, 2012.
- Стојановић, З.; Нова решења у кривичном законодавству Србије, њихова примена и будућа реформа, у: *Нова решења у кривичном законодавству Републике Србије и њихова практична примена*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2013.
- Стојановић, З.; Правно-филозофске концепције у Предлогу КЗ Србије и Кривичном законнику Црне Горе, у: *Казнено законодавство – прогресивна или регресивна решења*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, 2005.
- Стојановић, З.; Кривично право као инструмент државне реакције на криминалитет и предстојеће измене у кривичном законнику, у: *Оптужење и други кривичноправни инструменти државне реакције на криминалитет*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, 2014.
- Стојановић, З.; Коларић, Д.; Нова решења у Кривичном законнику Републике Србије, *Безбедност*, број 3/2012, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, Београд, 2012.

46 *Council Framework Decision*, 2004/757/JHA of 25 October 2004 laying down minimum provisions on the constituent elements of criminal acts and penalties in the field of illicit drug trafficking.

47 Када је реч о великим количинама опојних дрога, када су у питању дроге које су врло штетне за здравље, или када је погоршано здравствено стање више лица.

48 У јуну ступа на снагу Закон о заштити права узбуњивача, којим је предвиђена судска заштита права узбуњивача (члан 23 Закона). Наиме, узбуњивач према коме је предузета штетна радња у вези с узбуњивањем има право на судску заштиту. Судска заштита се остварује подношењем тужбе за заштиту у вези с узбуњивањем надлежном суду, у року од шест месеци од дана сазнања за предузету штетну радњу, односно у току од три године од дана када је штетна радња предузета. У поступку судске заштите је надлежан виши суд према месту предузимања штетне радње или према месту пребивалишта тужиоца. Такође, исти закон предвиђа одговарајуће прекршаје за послодавце – правна лица у случају поступања супротно закону. Из тих разлога је потребно утврдити да ли је потребна и кривичноправна заштита.

49 Видети: З. Стојановић, Кривично право у доба кризе, *Бранич*, број 1–2/2011, Београд, стр. 27–51.

- Stojanović, Z.; *Krivično pravo: opšti deo*, Pravna knjiga, Pravni fakultet Univerziteta, Beograd, 2014.
- Стојановић, З.; *Кривични законик* (7. изд.), Службени гласник, Београд, 2015.
- Стојановић, З.; Условни отпуст: проблеми и перспективе, *Зборник Правног факултета у Загребу*, број 1-2, 1984.
- Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013 и 108/2014.
- Службени лист Републике Црне Горе*, број 25/2010.
- Schönke/Schröder; *Strafgesetzbuch – Kommentar*, 28. Auflage, München, 2010.
- The Rome Statute of the International Criminal Court*, UNDoc. A&CONF. 183/9 of the 17 July 1998.
- Урадни лист Републике Словеније*, број 50/2012.
- Honsell, H.; Die Strafbarkeit der Untereue, *Festschrift für G. Roth*, München, 2011.
- Council Framework Decision*, 2004/757/JHA of 25 october 2004 laying down minimum provisions on the constituent elements of criminal acts and penalties in the field of illicit drug trafficking.
- Ђирић, Ј.; Правосуђе и притисци јавности, у: *Реформа кривичног права*, Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Копаоник, 2014.

TOWARDS THE LAW ON CHANGES AND AMENDMENTS
TO THE CRIMINAL CODE OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Full Professor Zoran Stojanovic, LL.D.
University of Belgrade, Faculty of Law

Associate Professor Dragana Kolaric, LL.D.
Academy of Criminalistic and Police Studies, Belgrade

Abstract: The paper discusses the new solutions in the Draft Law on Changes and Amendments to the Criminal Code of Serbia. Changes and amendments in the general part of the Criminal Code are very rare. Possible interventions refer to the area of criminal sanctions. It is very rare to interfere with some traditional, classical institutions such as self-defense, extreme necessity etc. In this regard, the Laws on Changes and Amendments to the Criminal Code mostly refer to the special part of criminal legislation. Such novels are more often, and are the result of the needs of society to monitor the economic, political, social, ideological and other changes, in particular the state of crime. In the last period, Serbian criminal legislation has been going through a dynamic phase. The only question is where to draw the line between excessive widening of criminal zone and increase in the number of criminalizations and the need of the state to effectively respond to new forms of crime. This Draft Law is characterized by enhanced criminal repression, especially in the sphere of criminal offenses against the economy. In the field of substantive criminal law of the Republic of Serbia, reforms were carried out in 2005 and a new Criminal Code was adopted. The same one has been changed and amended five times. Twice in 2009, and again in 2012, 2013 and 2014. It is important to emphasize that in recent decades, not only in Serbia, but also in other European countries, when it comes to changes of criminal codes, one observes the dynamics which was not characteristic previously. Frequent changes are primarily due to adjustment to the international obligations that countries take over by the ratification of certain international agreements. In addition to the Conventions, regional and international, of particular importance to the reform are the EU Directives and the Framework Decisions of the Council of the EU. Also, one should not forget that there are certain behaviours whose direct grounds for prescribing are not international obligations or internal legislation, but may be related to our environment, a bad experience in Serbia, which could be the basis for the criminalization of such behaviour in the Criminal Code. There are many reasons for new changes and amendments to the Criminal Code of Serbia. Among them are: the need to comply with international obligations which Serbia undertook by ratification

of certain international agreements, as well as the elimination of certain inconsistencies and mistakes that have been made by earlier changes to the criminal legislation. Some solutions in the Draft Law on Changes and Amendments to the Criminal Code lead to weakening of criminal repression (house arrest as an independent punishment), while some changes are in line with the strengthening of repression (life imprisonment). This Draft Law also confirmed that one of the reasons for changes and amendments need not be only an international obligation, but our negative experience, the problems that were anticipated in practice.

Keywords: Criminal Code, an offence of minor significance, house arrest, life imprisonment, release on parole, fine, criminal offences against economy.